

[Bertel Dahlgaard.]

for mindre og svagere erhvervsvirksomheder eller ligefrem boykot eller anden økonomisk magtanvendelse, der sigter på at spærre den enkeltes adgang til erhverv, må hindres.

Må jeg i denne forbindelse sige et par ord om forholdet mellem den store og den lille bedrift. Jeg tror, at der med hensyn til forholdet mellem den store og den lille bedrift er et hovedhensyn, der trænger til at understreges, og det er dette, at det er en opgave for samfundet og dermed for lovgivningsmagten at medvirke til, at den mindre bedrift under de givne tekniske vilkår får lov til at virke på lige fod med de store, så selve samfundsordningen ikke giver den store bedrift særlige begunstigelser.

I hvert tilfælde på to områder eksisterer der i dag sådanne begunstigelser for den store bedrift. Det ene område er det, vi her behandler, hvor storbedrifter besidder et faktisk monopol, som på mange punkter giver dem mulighed for at tvinge den mindre bedrift til underkastelse, når der foreligger interesse modsætninger. Det andet punkt, hvor den økonomiske udvikling giver den store, kapitalstærke bedrift en stadig større overvægt, er med hensyn til finansieringen. Den store bedrifts muligheder for selvfinansiering har i en årrække været stigende, og dansk bankvæsens udvikling har ikke været den lille bedrift gunstig. Vi er i det hele inde i en udvikling, hvor den mindre bedrift for at hævde sig ikke blot skal modstå en teknisk udvikling, som giver storbedriften fordele, men tillige skal modstå storbedriftens fortrinsstilling med hensyn til finansieringsmuligheder — en fortrinsstilling, som efterhånden har noget af monopolets karakter — og jeg tror ikke, at folketinget kan unddrage sig alvorlige overvejelser vedrørende den mindre bedrifts finansieringsproblemer i den kommende tid. Må jeg minde om, at professor Birck om dette spørgsmål i 1920 udtalte her i tinget:

„De middelstore virksomheder og fabrikker kan ikke forlange, at staten skal skride ind ved at støtte dem på kunstig måde, men de har ret til at få en fair og retfærdig behandling og ligestilling med de store bedrifter.“

Under forhandlingerne her i tinget i 1948 vedrørende trustkommissionens nedsættelse

omtalte jeg iøvrigt nærmere denne tale af professor Birck, og selvom jeg ikke på ethvert punkt er enig i den, vil jeg gerne have lov til at anbefale yngre medlemmer her i tinget, som ikke har haft den oplevelse at høre denne konservative mands forsøg på at indpode konservatismen en uafhængig og samfundsmæssig vurdering af den kapitalistiske verden, at læse denne tale, der findes i folketingstidenden 1919—20 sp. 3940.

Der er et andet forhold, som der ved behandlingen af monopollovgivningen er grund til at understrege. Staten bør passe på, at den ikke gennem sin politik selv skaber kunstige monopoler, hvis udnyttelse staten så bagefter må bekæmpe. I denne forbindelse vil en toldbeskyttelsespolitik og restriktionspolitik altid have sine særlige farer. Restriktioner kan under ekstraordinære forhold være nødvendige, men en varig opretholdelse af dem betyder altid dannelsen af kunstige monopoler og særrettigheder.

I nær forbindelse med eksklusivaftalerne står spørgsmålet, om der af monopoltilsynet i visse tilfælde skal kunne pålægges en virksomhed salgs- og leveringspligt til bestemte købere. Rent umiddelbart kan dette synes usympatisk. Skal en privat virksomhed ikke selv kunne bestemme, hvem den vil handle med, spørger man. Men spørgsmålet er ikke så enkelt, og det kan ikke bestrides, at i det praktiske liv vil der foreligge tilfælde, hvor den, der i kraft af en monopolstilling behersker et vareområde, ved at nægte at sælge til bestemte aftagere øver det stærkest tænkelige magtmisbrug og simpelthen kan nedtrampe de mest elementære grundsatninger for borgernes frie adgang til erhverv.

Der findes i prisdirektoratets redegørelse i kommissionsbetænkningen side 127 beskrevet et eksempel, som er illustrerende. Jyske detailhandlere danner et aktieselskab, der driver engrosforretning. De danske Sukkerfabrikker nægter at levere sukker til dette selskab, medmindre selskabet indmelder sig i de jyske sukkergrossisters organisation, men denne organisation nægter at optage selskabet som medlem. Jeg tror ikke, at nogen her i tinget vil finde det urigtigt, at priskontrolrådet pålagde sukkerfabrikkerne leveringspligt. Derfor tror jeg heller ikke, der bliver store uoverensstemmelser om en formulering af lovforslaget på dette punkt.